

FICIL
RAISE THE BAR!

Nostāja Nr. 8

Ārvalstu investoru padomes Latvijā nostāja attiecībā uz nodokļu politiku un administrēšanu

2021. gada 16. septembrī

Kopsavilkums

Ārvalstu investori joprojām izceļ Latvijas nodokļu sistēmu un tās neprognozējamību kā vienu no galvenajiem šķēršļiem Latvijas investīciju vides uzlabošanā.¹ Arī atskatoties uz 2020. gadu, investoru vairums pauda, ka, viņuprāt, nodokļu sistēmas kvalitātē nav vērojami uzlabojumi. Svarīgi izcelt arī ēnu ekonomikas kāpumu. Jaunākā pētījuma rezultāti par šo tēmu rāda, ka 2020. gadā ēnu ekonomika sasniedza 25,5 % no Latvijas IKP, kas ir augstākais rādītājs kopš 2011. gada.² Vēloties veicināt Latvijas kā investoriem draudzīgas un uzņēmējdarbībai pievilcīgas valsts reputāciju, Ārvalstu investoru padome Latvija (turpmāk - FICIL) pauž savas rekomendācijas nodokļu sistēmas uzlabošanai un nodokļu paredzamības veicināšanai.

Pirmkārt, FICIL uzsver nepieciešamību pēc ilgtermiņa pieejas nodokļu politikas plānošanā. Ņemot vērā, ka uzņēmumi veic investīciju plānošanu, raugoties vairākus gadus tālā nākotnē, tiem svarīga ir spēja paļauties uz vienotu nodokļu sistēmas stratēģiju un paredzēt iespējamās nodokļu izmaiņas konkrētajā plānošanas periodā. Ilgāka termiņa stratēģija ne tikai sniegtu

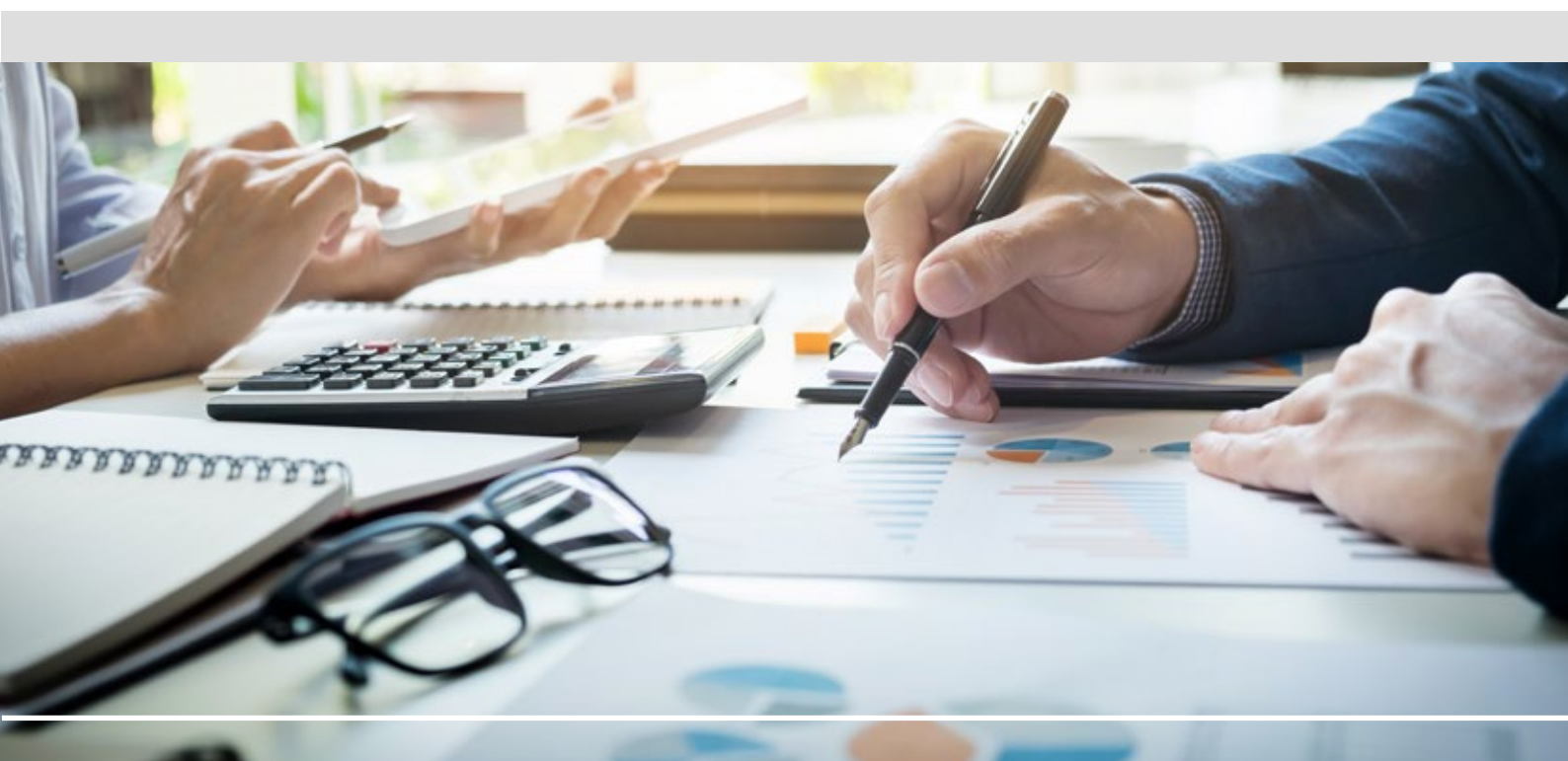
uzņēmumiem priekšstatu par potenciālām izmaiņām, bet arī uzlabotu publiskā sektora komunikāciju ar sabiedrību, pamatojot un skaidrojot nepieciešamās izmaiņas.

Tāpat jāapzinās arī globālo tendenču ietekme uz Latvijas ekonomiku un nodokļu sistēmu. Pārdomāta ilgtermiņa stratēģija ļautu Latvijai rīkoties proaktīvi, lai izmaiņas Eiropas un pasaules ekonomikā radītu nevis lieku administratīvu un finanšu slogu, bet gan nostādītu Latviju labākā pozīcijā salīdzinājumā ar citām reģiona valstīm.

FICIL arī atkārtoti izvirza vairākus detalizētus priekšlikumus trīs rekomendāciju grupās: 1) iedzīvotāju ienākuma nodoklis un valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas; 2) uzņēmumu ienākuma nodoklis; 3) nodokļu administrēšana. Šajā sadaļā FICIL atkarāto jau 2020. gadā paustās rekomendācijas, uzsverot, mūsdiā, tās, kurām būtu vislielākā ietekme nodokļu sistēmas uzlabošanā.

¹ https://www.ficil.lv/wp-content/uploads/2021/01/LV_2020_FICIL_Sentiment_Index.pdf

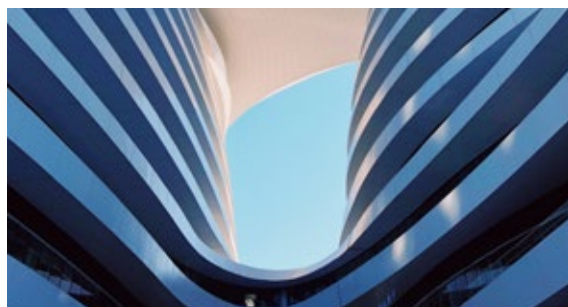
² https://www.sseriga.edu/sites/default/files/2021-06/SSERiga_Enu_ekonomikas_indeks_2009-2020.pdf

Saturs

02

Kopsavilkums

04

Ilgāka termiņa nodokļu stratēģija

05

Iedzīvotāju ienākuma nodoklis, valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas

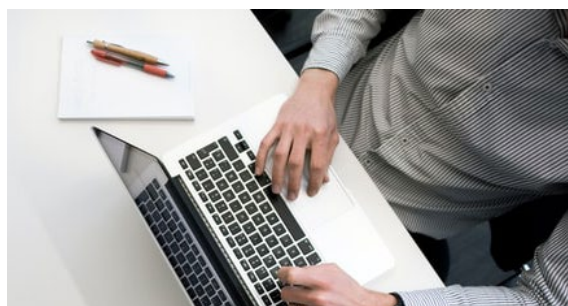
06

Uzņēmumu ienākuma nodoklis

07

Nodokļu administrēšana

Ilgāka termiņa nodokļu stratēģija

Lai nodrošinātu Latvijas nodokļu sistēmas attīstību, balstoties uz prognozējamību, pārskatāmību, un sabiedrības iesaisti, FICIL aicina pārskatīt līdzšinējo valdības pieeju nodokļu politikas noteikšanā un iesaka veidot ilgāka termiņa nodokļu stratēģiju, kas:

- 1) veicinās nodokļu iniciatīvu paredzamību caur atvērtu un caurskatāmu sadarbības procesu, datu analizē balstītām izmaiņām atbilstoši mūsdienīgiem mērķiem un iepriekšēju plānoto izmaiņu radīto seku apspriešanu ar nodokļu maksātājiem;
- 2) nodrošinās proaktīvu un atbilstošu atbildi globālajām tendencēm;
- 3) uzlabos nodokļu plānošanas procesu, to sasaistot ar citiem valsts ilgtermiņa plānošanas dokumentiem un saglabājot šo dokumentu hierarhiju;
- 4) palīdzēs radīt saturisku valsts pārvaldes sadarbību nodokļu jomā gan savstarpēji, gan ar privāto sektoru.

Ārvalstu investori jau ilgstoši ir uzsvēruši nenoteiktību kā vienu no galvenajiem faktoriem, kas kavē Latvijas investīciju vides attīstību. Investori uzskata, ka lielu lomu šīs nenoteiktības veicināšanā spēlē Latvijas nodokļu sistēmas neparedzamība. Lai mazinātu šī faktora negatīvo ietekmi, FICIL uzskata, ka ir nepieciešams veidot izvērstu nodokļu stratēģiju nākamajiem pieciem gadiem, kurā tiek skaidri definēti sasniedzamie mērķi, skaidrojot to kvantitatīvo un kvalitatīvo ietekmi uz komercdarbības vides attīstību, un darbības to sasniegšanai.

Savlaicīga sabiedrības un uzņēmumu iesaiste nodokļu iniciatīvu apspriešanā veicinātu Latvijas uzņēmējdarbības vides caurskatāmību un paredzamību. Šajā kontekstā FICIL uzskata, ka par nodokļu izmaiņu iniciatīvām, kas skar nodokļu maksātājus, būtu jāuzzina vismaz 18 mēnešus pirms izmaiņas stājas spēkā. Tikai pēc nodoma apspriešanas un tā apstiprinājuma, būtu veidojams tiesību akta redakcijas teksts. Svarīgi izcelt, ka arī valsts budžeta plānošanas laikā mainītie nodokļi joprojām ir nodokļu izmaiņas, kas atstāj ietekmi uz uzņēmumu spēju paredzēt savu budžetu un gaidāmos nodokļu maksājumus. Nepieciešams apzināties valsts budžeta plānošanas laika periodu un to, ka jebkādas nodokļu izmaiņas šajā periodā faktiski nozīmē uzņēmumu vajadzību pārplānot savu nākamā gada budžetu. Tādējādi nodokļu tiesību aktiem un to papildinājumiem vai izmaiņām galīgajā redakcijā būtu jābūt pieejamiem nodokļu maksātājiem vismaz astoņus mēnešus pirms to stāšanās spēkā, izņemot gadījumus, kad notiek labvēlīgāku normu ieviešana.

Šāda ilgāka termiņa stratēģija vēl jo vairāk nepieciešama, ņemot vērā dažādus ārējos faktorus. Starp šiem faktoriem

minami piemēram, Eiropas zaļā kursa uzstādījumi, ES digitālā nodokļa iniciatīvas, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) rekomendācijas, globālais minimālais uzņēmumu ienākumu nodoklis vai Atjaunošanas un noturības mehānisma mērķi. Šobrīd vērojams, ka Latvijas nodokļu politikas pamatnostādnes neatbilst šīm ES un globālajām tendencēm.

FICIL uzskata, ka Latvijas valstij ir jāveido proaktīvs viedoklis un savlaicīgi jāinformē par savu nostāju attiecībā uz ārējo faktoru ietekmi uz valsts nodokļu sistēmu. Tai pašā laikā šim viedoklim ir jāskaidro ar iepriekš pieņemtiem plānošanas dokumentiem, lai nodrošinātu, ka komercdarbības vide Latvijā ir paredzama un ilgtermiņa investīcijas veicinoša. Ieviešot nacionālajā regulējumā, piemēram, ES direktīvu prasības, ir jāsaprot, kāds ir direktīvas patiesais gala mērķis, lai pārliecinātos, ka uzņēmumiem netiek radīts nevajadzīgs administratīvais slogs un Latvija izmanto savas tiesības ieviest speciālas normas, lai nodrošinātu elastīgāku un attīstību veicinošu komercdarbības vidi.

Tāpat jāizceļ tas, ka uzņēmumi, veicot ilgtermiņa investīcijas, lielā mērā paļaujas uz valdības iepriekš pieņemtajiem nozares plānošanas dokumentiem. Uzņēmējdarbības vides paredzamības veicināšanas nolūkos ir jānodrošina, ka jebkādas izmaiņas nodokļu sistēmā tiek diskutētas kontekstā ar šiem plānošanas dokumentiem, īpaši ar Nacionālo attīstības plānu. Ikvienai nodokļu iniciatīvai būtu jābūt ar skaidru mērķi un izmērāmiem rezultātiem, kā arī konkrētiem soļiem un termiņiem mērķu sasniegšanai. Turklāt šim mērķim jābūt cieši saistītam ar citiem plānošanas dokumentiem.

To iespējams veicināt, nosakot, ka par nodokļu prioritātēm un mērķiem ir atbildīga katra nozares ministrija. FICIL saredz, ka tieši nozares ministrijām, kuru pārziņā ir kādu mērķu sasniegšana, būtu arī jāatbild par attiecīgo nodokļu mērķiem, izpildes kritērijiem un soļiem to sasniegšanā. Vienlaikus jāuzsver arī ieguvumus, ko rada nodokļu politikas un budžeta plānošanas nošķiršana. Ņemot vērā, ka Ekonomikas ministrijas kompetencē ietilpst uzņēmējdarbības veicināšana, FICIL uzskata, ka tieši šai ministrijai būtu jāuzņemas primārā atbildība pār nodokļu politiku, savukārt Finanšu ministrijas kompetencē jāpaliek valsts budžeta veidošanai. Tas, pirmkārt, nodrošinās valdības līmeņa dialogu, kurā vienlīdzīgi tiek ņemtas vērā valsts budžeta vajadzības, kā arī uzņēmējdarbības veicināšanai nepieciešamie pasākumi. Otrkārt, šāda kompetenču sadale veicinātu ilgtermiņa pieejas veidošanu nodokļu politikas izstrādē, norobežojot to no ikgadējās budžeta plānošanas.

Rekomendācijas pa grupām

1. grupa – iedzīvotāju ienākuma nodoklis, valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas

	Problēma	Risinājums
1.1	<p>IIN un VSAOI. Dažādu mazo pakalpojumu sniedzēju atrašanās pelēkajā zonā, par darbu, t. sk., piepelnoties papildus pamatdarbam, veicot īslaicīgus gadījuma darbus, netiek maksāti IIN un VSAOI.</p> <p>Piemēram, ir IT speciālisti, kā arī konsultanti, kas strādā algotu darbu, un šo personu darba līgumā nav noteikts, ka viņi paralēli nedrīkst strādāt citur – viņi piepelnās, sniedzot maza apjoma pakalpojumus. Algas nodokļi potenciāli netiek maksāti par ienākumiem, ko persona saņem ārpus pamatdarba, jo to aprēķināšana un deklarēšana ir sarežģīta.</p>	<p>Noteikt vienu vienotu režīmu visiem īslaicīga maza apmēra pakalpojuma sniedzējiem, kas veic darbu paši ar savām spējām. Paplašināt esošo vienkāršoto nodokļu maksāšanas režīmu, lai iesaistītu nodokļu maksāšanā tādu nodokļa maksātājus kā aukles, frizieri, fotogrāfi, apkopēji, dizaineri u.c. Atlīdzībai piemēro zemu likmi, neatskaitot saimnieciskās darbības izdevumus. Klienti šo atlīdzību izmaksā bankas kontā, kopējais atlīdzības apmērs, kas pakļauts šādam režīmam, gadā nedrīkst pārsniegt PVN sliksni (40 000 gadā).</p>
1.2	<p>IIN, VASOI. Diferencētā neapliekamā minimuma (DNM) piemērošana ir sarežģīta un nesasniedz mērķi atbalstīt mazo algu saņēmējus un ģimenes ar bērniem (piemēram, nav iespēja izmantot likumā paredzētos atvieglojumus). Esošais algas nodokļu regulējums:</p> <ol style="list-style-type: none">1) subsidē lētā darbaspēka ekonomikas saglabāšanos un kavē virzību uz augstākas pievienotās vērtības un augstāka atalgojuma ekonomiku;2) kropļo konkurenci starp “aploksņu algu” maksātājiem un uzņēmumiem, kas, strādājot vienā tirgū, maksā atalgojumu, nomaksājot darba nodokļus pilnā apmērā.	<p>Pārskatīt neapliekamā minimuma apmēru un tā piemērošanu. Nepieciešams noteikt fiksētu neapliekamo minimumu vai vienkāršot algu aprēķinu, atceļot DNM un ieviešot vairākas progresivitātes pakāpes.</p>
1.3	<p>IIN un VSAOI. Esošā darbaspēka nodokļu aprēķināšanas sistēma daudziem nodokļu maksātājiem ir grūti izprotama.</p> <p>Pārāk sadrumstalotas attaisnoto izdevumu normas, kas ir sarežģīti piemērojamas un izprotamas. Dažādu attaisnoto izdevumu klases un limiti nerada vienlīdzīgas iespējas visiem nodokļu maksātājiem.</p>	<p>Vienkāršot aprēķināšanas sistēmu IIN, sociālajām iemaksām un solidaritātes nodoklim.</p> <p>Solidaritātes nodokli būtu jāapvieno ar IIN.</p> <p>Noteikt nemainīgu neapliekamo minimumu atkarībā no gada ienākuma lieluma.</p> <p>Padarīt attaisnoto izdevumu piemērošanas kārtību vienkāršāku, nosakot vienādu limitu visām izmaksām ik gadu, piemēram, 10-20% no gada bruto apliekamā ienākuma katrai personai attiecībā uz visām izdevumu kategorijām.</p>

2. grupa - uzņēmumu ienākuma nodoklis

	Problēma	Risinājums
2.1	UIN. Transfertcenas un korekcija par palielinātiem procentiem. UIN likums paredz, ka apliekamajā bāzē ir iekļaujama transfertcenu korekcija un korekcija par palielinātajiem procentu maksājumiem. Iepriekšējā UIN likumā (kas bija spēkā līdz 31.12.2017.) bija atrunāts, ka gadījumos, kad uzņēmumam būtu veicamas abas korekcijas, apliekamais ienākums bija jāpalielina tikai par vienu no korekcijām – par lielāko. Jaunais UIN likums šādu normu neparedz, kā rezultātā iespējama dubulta nodokļa maksāšana par vienu un to pašu procentu izdevumu apmēru.	Noteikt, ka gadījumā, ja nodokļa maksātājam rodas palielinoša korekcija gan no tirgus cenu neievērošanas, gan no palielinātiem procentu izdevumiem, nodokļa maksātājam ir nepieciešams veikt UIN maksājumu no lielākās no šīm pozīcijām.
2.2	UIN. Dubulta nodokļu piemērošana transfertcenu korekcijas gadījumā starp diviem uzņēmumiem.	Paredzēt uzņēmumam veikt pretkorekciju (<i>corresponding adjustments</i>), ja otra puse ir samaksājusi nodokli par transfertcenu korekciju.
2.3	UIN. Transfertcenas korekcija. Ņemot vērā UIN likuma 4. panta 9. daļā minēto, nodokļa maksātājam ir jānosaka ar UIN apliekamā bāze, objekta vērtību dalot ar koeficientu 0,8, lai iegūtu bruto bāzi. Šis regulējums attiecas arī uz starpību, ja darījumi starp saistītajiem uzņēmumiem nav veikti, ņemot vērā tirgus principu, kas būtu spēkā starp neatkarīgām personām. Šī starpība būtībā ir jau bruto bāze (negūtā peļņa pirms nodokļa nomaksas). Tādējādi, to atkārtoti dalot ar koeficientu 0,8, tiek veikta mākslīga apliekamās bāzes palielināšana.	Pārskatīt situācijas, kurās ir vai nav nepieciešams piemērot koeficientu 0,8.
2.4	UIN. VID ieskatos ārvalstu uzņēmumu pastāvīgās pārstāvniecības Latvijā nav tiesīgas samazināt ar UIN apliekamo ienākumu bāzi par saimnieciskās darbības izmaksām, kas saistītas ar pakalpojumiem, procentu maksājumiem par aizdevumiem u. c., kas saņemti no nerezidenta, kura pastāvīgā pārstāvniecība tā ir. Tām rodas papildu nodokļu slogs 0,2/0,8 apmērā. Tas ir pretrunā (i) LR valdības līgumiem par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību, (ii) Eiropas Kopienas dibināšanas līgumam, (iii) ES Tiesu judikatūrai un (iv) ESAO autorizētajai pieejai ienākumu un izmaksu attiecināšanā uz pastāvīgo pārstāvniecību (filiāli), un padara filiāli par nepievilcīgu uzņēmējdarbības formu Latvijā.	Papildināt UIN normatīvus, norādot, ka, lai noteiktu pastāvīgās pārstāvniecības apliekamo ienākumu, nepieciešams filiāli izdalīt no pārējā uzņēmuma kā hipotētisku neatkarīgu uzņēmumu, kas ar pārējo uzņēmumu būs saistītas personas un piemēros transfertcenu principus atbilstoši ESAO vadlīniju piedāvātajām metodēm un rīkiem. Ir nepieciešams ieviest tādu pastāvīgo pārstāvniecību regulējumu, kas novērš nerezidentu diskriminēšanu saimnieciskās darbības izdevumu noteikšanā salīdzinājumā ar uzņēmējiem, kas šeit darbojas kā atsevišķas juridiskas vienības.
2.5	UIN - transfertcenas. Atbilstoši savai likuma "Par nodokļiem un nodevām" 15. ² panta interpretācijai attiecībā uz kontrolētiem aizdevuma un/vai aizņēmuma darījumiem VID par kontrolētā darījumu summu uzskata arī aizdevuma/aizņēmuma pamatsummu. Tas ir pretrunā ar grāmatvedības loģiku. Turklāt likuma anotācijā bija paredzēts, ka tikai apmēram 200 uzņēmumiem būs automātiski jāiesniedz transfertcenu dokumentācija pretstatā vairāk nekā 2000 uzņēmumiem sakarā ar minēto VID interpretāciju. Citās valstīs nepastāv šāds administratīvais slogs un saistītās izmaksas, un tas noteikti negatīvi iespaido investīciju lēmumus.	Papildināt MK noteikumus Nr. 677, likuma "Par nodokļiem un nodevām" 15. ² pantu vai Ministru kabineta noteikumus Nr. 802, nosakot, ka par kontrolēto darījumu summu uzskatāmas tikai tās darījumu vērtības, kas atstāj ietekmi uz nodokļu maksātāja peļņas vai zaudējumu pārskatu. Aizdevumu/aizņēmumu darījumu gadījumā tā būtu tikai aprēķināto (samaksāto) procentu summa.
2.6	Cash pool (naudas fonds). Neskaidrības skaidrojumā par <i>cash pool</i> finansēšanas mehānismu starp grupas uzņēmumiem. Mūsuprāt, grupas konta darījumi tikai daļēji atbilst UIN likuma 1. panta 4. daļas aizdevuma definīcijai, jo neparedz naudas līdzekļu atmaksu noteiktā laikā un kārtībā. Naudas atlikums grupas kontos <i>cash pool</i> gadījumā mainās nepārtraukti (tiek palielināts par ienākošajiem naudas līdzekļiem un samazināts, kad tiek veikta kreditoru saistību apmaksā). Šī ir ierasta prakse, ko ārvalstu investori izmanto daudzviet pasaulē bez nodokļu sekām.	Skaidri norādīt, ka, ja uzņēmumi izmanto <i>cash pool</i> kā finansēšanas mehānismu starp grupas uzņēmumiem, tostarp izsniegti aizdevumi, šāda veida finansēšanas mehānisms netiek uzskatīts par aizdevumu saistītai personai, ja izpildās noteikti kritēriji, piemēram: 1) viens no grupas uzņēmumiem veic kases funkciju, un tas ir reglamentēts līgumā starp uzņēmumiem; 2) <i>cash pool</i> līgums ir noslēgts ar kredītiestādi; 3) <i>cash pool</i> konta ietvaros notiek aktīva finanšu līdzekļu kustība, kura ir redzama ikdienas bankas izrakstos.

3. grupa – Nodokļu administrēšana

	Problēma	Risinājums
3.1	<p>Nodokļu administrēšana.</p> <p><i>Par iedzīvotāju ienākuma nodokli</i></p> <p>Darbiniekiem ar mainīgu darba stundu skaitu ir dažādas IIN (20%/23%) likmes un gada ienākumu kopējais apjoms. Mainīgs ienākumu daudzums katru mēnesi nozīmē, ka gada ietvarā ir iespējams palikt parādā VID, lai gan katru mēnesi maksāti visi nodokļi.</p> <p><i>Par iedzīvotāju ienākuma nodokli – 12. pants</i></p> <p>Neprecīzs prognozētais neapliekamais minimums studentiem un/vai māmiņām. Joprojām algas kontrole, par kuru nepienākas neapliekamais minimums, ir uzņēmuma ziņā.</p> <p><i>Par iedzīvotāju ienākuma nodokli – 4. pants</i></p> <p>Ziņojums par darbiniekiem, kas no nodokļu nerezidentiem kļūst par rezidentiem. VID veic izmaiņas ar atpakaļejošu datumu, taču šīs izmaiņas nedod iespēju darbiniekiem pieprasīt pār maksātos nodokļus, izmantojot gada deklarāciju, jo nav savienotas atskaites VSAOI un leleN pārskats par izmaksām nerezidentiem (abas turklāt tiek iesniegtas par dažādiem taksācijas periodiem).</p> <p><i>Par iedzīvotāju ienākuma nodokli – 4. pants</i></p> <p>Nodokļu rezidentu statusa maiņa. Uzņēmums, par to, ka darbinieks mainījis nodokļu rezidenta statusu, uzzina, iesniedzot atskaites VID, kur saņem kļūdas paziņojumu. Līdzīga situācija, kad darbinieks NMR (nodokļu maksātāja reģistrācijas numuru) nomaina pret personas kodu. Izmaiņas uzzinām, tikai iesniedzot atskaites un saņemot kļūdas paziņojumu.</p>	<p>leviest iespēju, ka, ziņojot par jaunu darbinieku EDS, veicot izmaiņas, darba algā varētu norādīt arī bruto algu.</p> <p>Savienot VSAOI atskaites un leleN pārskatu par izmaksām nerezidentiem.</p> <p>leviest iespēju, kas ļauj darba devējam uzzināt par šāda veida izmaiņām laicīgi – caur VID ziņojumu (pirms tiek iesniegtas atskaites un saņemti kļūdas paziņojumi).</p>
3.2	<p>Nodokļu politikas izmaiņas. Neparedzamība nodokļu politikas veidošanā un īstenošanā.</p>	<p>Pieņemot lēmumus, kas ievērojami ietekmēs Latvijas ekonomikai būtiskas tautsaimniecības nozares, aicinām lēmumu pieņēmējus laikus diskutēt ar nozari un kopīgiem spēkiem rast ilgtspējīgu risinājumu. Nodokļu izmaiņas, par kurām tiek paziņots vien 3 mēnešus pirms jaunās kārtības stāšanās spēkā, grauž uzņēmēju konkurētspēju, palāvēību uz stabilu uzņēmējdarbības vidi un spēju plānot savu darbību īstermiņā un ilgtermiņā.</p>

Nostāja Nr. 8

Ārvalstu investoru padomes Latvijā nostāja attiecībā uz nodokļu politiku un administrēšanu

FICIL ir nevalstiska organizācija, kas apvieno 38 lielākos ārvalstu uzņēmumus no dažādām nozarēm, 10 ārējās tirdzniecības palātas, Francijas ārējās tirdzniecības konsultantus un Rīgas Ekonomikas augstskolu (SSE Rīga). FICIL misija ir uzlabot Latvijas uzņēmējdarbības vidi un konkurētspēju ārvalstu investīciju piesaistē, izmantojot tās biedru pieredzi un zināšanas, lai sniegtu rekomendācijas valdībai

www.ficil.lv